

115. godišnjica rođenja Ljudevita Jonkea

Ljudevit Jonke (Karlovac, 29. srpnja 1907. – Zagreb, 15. ožujka 1979.), bio je hrvatski jezikoslovac, prevoditelj i akademik. Rođen je u Karlovcu gdje je završio Pučku školu i Gimnaziju. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je povijest jugoslavenskih književnosti, hrvatski jezik sa staroslavenskim i narodnu historiju s ruskim i latinskim (1929.). Dvije godine, od 1930. do 1932., bio je na studijskom boravku na Karlovu sveučilištu u Pragu gdje je polazio studij slavistike i bohemistike. Počinje pokazivati sklonost ka književno-povijesnim temama te prevoditi s češkoga.

Gimnazijski je profesor na Sušaku (1933. – 1940.), a zatim na Velikoj realnoj gimnaziji u Zagrebu (1940. – 1941.). Godine 1940. vjenčao se s Nadom Marković s kojom je imao kćer Dubravku (1942.) i sina Mladena (1944.).

Profesor Stjepan Ivšić bira ga za asistenta na Filozofskom fakultetu 1942. godine. Istodobno se bavi istraživanjima s područja kroatistike i bohemistike. Doktorirao je 1944. godine s tezom *Dikcionar Karlovčanina Adama Patačića* (objavljeno u *Radu JAZU*, knj. 274, 1949.). Od jeseni 1945. godine predavao je češki jezik i književnost, od 1947. do 1948. vršio je lekture češkog jezika, a od jeseni 1949. godine predavao je suvremeni hrvatski književni jezik (docent od 1950.) kao prvi voditelj novoosnovane Katedre za suvremeni hrvatski književni jezik (danas Katedra za hrvatski standardni jezik), potom izvanredni (1955.) i redovni profesor (1960.) do umirovljenja (1973.).

Jedan je od suosnivača Hrvatskoga filološkog društva (1950.). Od 1958. do 1960. godine bio je predsjednik Društva nastavnika sveučilišta, visokih škola i suradnika naučnih ustanova NRH. Dopisni je (od 1958.) i redovni (od 1963.) član JAZU, dekan Filozofskoga fakulteta (1963. – 1965.), direktor Instituta za jezik JAZU (1965. – 1971.), potpredsjednik (1960. – 1962.), a zatim i posljednji predsjednik Matice hrvatske prije njezina ukinuća (1970. – 1971.). U nekoliko je navrata bio gost profesor na Slavenskom institutu Sveučilišta u Kölnu (1964. – 1965., 1968., 1973.).

U pedesetim godinama počinje sustavno proučavati dotada posve zanemarenu problematiku hrvatskoga jezika od preporoda prema kraju 19. stoljeća (*Borbe oko književnog oblika imeničkog genitiva množine u 19. stoljeću*, 1957.; *Osnovni problemi hrvatskoga književnog jezika u 19. stoljeću*, 1958.; *Sporovi pri odabiranju govora za zajednički književni jezik Hrvata u 19. stoljeću*, 1959.).

Sudionik je „novosadskoga dogovora“, stilizator i urednik „zajedničkoga“ pravopisa, jedan od urednika (također zajedničkoga) *Rječnika hrvatskosrpskoga književnog jezika*. Čim je primjena novosadskih zaključaka počela ići na štetu hrvatskoga jezika, u nizu polemika sa srpskim jezikoslovcima i književnicima branio je pravo hrvatskoga naroda na vlastiti jezik i pravo toga jezika na ravnopravan društveni položaj. Matica hrvatska u travnju 1971. godine otkazala je „novosadski dogovor“ te ga je proglasila „bepredmetnim i nevažećim“, a gotovo istodobno i Jonke je povukao svoj potpis s novosadskih zaključaka. Za svoje povlačenje potpisa navodi ove razloge: „*zbog znanstvene neopravdanosti i neosnovanosti, zbog pritisaka na hrvatski književni jezik, zbog pritisaka na hrvatske lingviste koji su branili prirodna prava hrvatskoga književnog jezika.*“ Zbog „hrvatskoga nacionalizma“ osuđen je poslije donošenja *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*, a nakon puča u Karađorđevu (1971.) prisilno je 1973. godine umirovljen. Otada je radio na završetku *Rječnika JAZU*.

Jonkeova je glavna zasluga u tome što je revitalizirao interes za doprinos Zagrebačke filološke škole i njenu bitnu ulogu u standardizaciji hrvatskoga jezika – činjenica koja je često iz političkih razloga potiskivana i prešućivana. Proučavao je djelatnost Bogoslava

Šuleka i Adolfa Vebera Tkalčevića te uveo osnovne standardološke termine praškoga jezikoslovnoga kruga.

Češka književnost i jezična kroatistika dva su glavna područja Jonkeove djelatnosti. Češku je književnost predavao do kraja svojega radnoga vijeka, pisao je o njoj te preveo, osim manjih djela po časopisima, i 20 knjiga (J. Neruda, B. Němcová, K. Čapek, J. Hašek, I. Olbracht, J. Wolker i dr.).

Nagrađen je brojnim nagradama i odlikovanjima. Iako je po shvaćanjima bio mladogramatičar, uveo je strukturalističke pojmove: elastična stabilnost i polifunkcionalnost standardnoga jezika. Bio je djelatni sudionik jezičnopolitičkih zbivanja, tumač hrvatskoga standardnoga jezika i njegov autoritet te promicatelj jezične kulture, poglavito kao urednik časopisa *Jezik* (1952. – 1970.) i kao pisac popularnoznanstvenih članaka u novinama (*Vjesnik*, *Telegram*).

U spomen na ovog velikog jezikoslovca dodjeljuje se *Nagrada Ljudevit Jonke* Matice hrvatske za iznimna postignuća jezikoslovaca za promicanje hrvatskoga jezika i književnosti u svijetu.

Umro je u Zagrebu 1979. godine. Pokopan je na zagrebačkome groblju Mirogoju.

Izvori teksta i fotografija:

<http://kroat.ffzg.unizg.hr/index.php/standardni-jezik1/1743-ljudevit-jonke>

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=29308>

https://hr.wikipedia.org/wiki/Ljudevit_Jonke